

N:o 10.

Ank. till Riksd. Kansli den 27 April 1880, kl. 2 e. m.

*Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om
ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.*

Herr *Nils Petersson* har uti en inom Andra Kammaren väckt och till Utskottet hänvisad motion (N:o 154) föreslagit, att Riksdagen ville för sin del besluta följande förändrade lydelse af 13 § 2 och 3 momenten Riksdagsordningen:

Mom. 2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratio-tusen, väljer två riksdagsmän och sedan för hvarje fullt tal af tjugotusen ytterligare en riksdagsman; sådan domsaga varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, indelad i valkretsar.

Mom. 3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen till och med tjugotusen, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af tjugotusen. Öfrige städer skola af Kammaren hvart tionde år ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst tiotusen och högst tjugotusen.

Med detta förslag afser motionären att rätta ett missförhållande, som enligt hans uppfattning skulle ligga deri, att de af städerna valda ledamöter inom Andra Kammanen hvar för sig representera en till folkmängden mindre valkrets än landsbygdens representanter. En rättelse härutinnan förmenas vara så mycket nödigare, som städernas folkmängd visat sig vara stadd i en hastigare tillväxt än landsbygdens. I detta afseende anmärker motionären, hurusom, under det antalet af landets

ombud i Kammaren sedan 1866 vuxit från 135 till 140 eller allenast 4 procent, stadsrepresentanternas antal under samma tid ökats från 55 till 64 eller med öfver 16 procent, beroende tillökningen, i fråga om landet, till en del derpå, att vissa domsagor blifvit delade, men i städerna hufvudsakligen eller uteslutande på folkmängdens tillväxt. I denna omständighet har motionären funnit en betänklig fara för framtiden, enär, i händelse folkmängden i städerna, såsom antagas kunde, allt framgent komme att ökas i samma förhållande som under de sista årtiondena, antalet af städernas representanter vid början af nästa århundrade skulle uppgå till minst dubbla antalet af hvad det var år 1866, under det landrepresentanternas antal behöfde en tidrymd af flera århundraden för att på samma naturliga väg fördubblas.

Motionären har angifvit två särskilda utvägar att åstadkomma en enligt hans åsigt »rättrådig anordning» af förhållandet mellan landsbygdens och städernas representationsrätt. Den ena vore att öka representantalet för landet, den andra att minska antalet stadsrepresentanter. Den förra utvägen har emellertid på den grund syntts mindre lämplig, att antalet Andra Kammarens ledamöter derigenom skulle öfver höfvan ökas och bilda en alltför stor motvigt mot Första Kammaren. Då motionären följaktligen ansett den senare utvägen böra beträdas, har han sökt och i förhållandet emellan antalet af Andra Kammarens nuvarande ledamöter och rikets folkmängd funnit den folkmängdssiffra — 20,000 — som syntts honom böra uppställas såsom den normala för valkretsar, så i städerna som å landet. Enär emellertid ett strängt fasthållande af denna folkmängdssiffra skulle förorsaka alltför stor rubbning i landsbygdens valkretsar och gifva de mindre städerna »anledning till missnöje», har det syntts motionären rådligast att — med bibehållande af valkretsarne för landet oförändrade, blott med den ändring, att »om folkmängden inom någon domsaga skulle uppgå till eller öfverskrida 60 à 80,000», nya valkretsar böra bildas för hvarje tal af 20,000 personer, — i fråga om städernas valrätt stadga på sätt mom. 3 i motionärens förslag utvisar.

Genom en dylik anordning skulle, enligt motionärens beräkning, valkretsarne och representantantalet för landsbygden bibehållas i det närmaste oförändrade. I fråga om städerna uppgifvas förhållandena skola gestalta sig på följande sätt. Städerna af första gruppen, det vill säga de som räknade mera än 20,000 invånare, skulle, med ett sammanräknadt invånareantal af vid pass 300,000, utse tillsammans 15 riksdagsmän; städer med ett invånareantal af mellan 10,000 och 20,000, för närvarande uppgående till åtta, skulle utse hvar sin representant, och de

återstående 78 mindre städerna, med sammanlagdt något öfver 245,000 invånare, skulle välja »omkring 24 representanter», hvadan alltså hela antalet stadsrepresentanter komme att utgöra »omkring 47».

Såsom man finner, afser motionärens förslag ej blott att minska stadsrepresentanternas antal, utan äfven att samtidigt öka landsrepresentanternas, ehuru denna tillökning icke åtminstone i den närmaste framtiden torde blifva synnerligt betydande. Enligt den af Statistiska byrån till ledning vid 1878 års riksdagsmannaval utgifna tabell öfver folkmängden inom rikets samtliga härad, tingslag, domsagor, städer och län, funnos den 31 December 1877 endast två domsagor med 60,000 invånare eller derutöfver. I nio andra domsagor steg dock inbyggareantalet öfver 50,000, och i några stod folkmängdssiffran så nära 60,000, att det sannolikt ej lär dröja länge innan detta tal uppnås.

Vida mera betydande skulle deremot minskningen af stadsrepresentanternas antal blifva; och torde motionärens beräkning i denna del tåla någon jemkning. Enligt förenämnda tabell hade vid 1877 års slut Stockholm 165,000 invånare, Göteborg 71,000, Malmö 34,000 och Norrköping 27,000, allt i runda tal. Då alltså enligt motionärens förslag dessa städer komme att välja: Stockholm 8, Göteborg 3 samt Norrköping och Malmö hvardera 1 representant, skulle antalet af deras representanter blifva, ej såsom motionären uppgifver, 15, utan allenast 13. Då motionären vidare beräknar antalet af de smärre städernas representanter till »omkring 24», så synes detta vara en missräkning, hvilken, likasom den nyss anmärkta, beror derpå, att han sammanräknat städernas invånareantal och delat summan med talet för den minsta möjliga valkrets, i detta fall med 10,000. I verkligheten ställer sig emellertid förhållandet af lätt insedda skäl något annorlunda, och detta så mycket hellre, som städerna skulle, så vidt möjligt vore, ordnas länsvis. Att här uppgifva någon exakt siffra låter sig svårigen göra, då så mycket beror af det sätt, hvarpå valkretsarne komme att ordnas; men på goda grunder torde man kunna antaga, att med de af motionären föreslagna bestämmelser hela antalet stadsrepresentanter knappast kunde komma att öfverskrida 40.

Då motionären i sin bevisföring utgått från grundsatsen, att folkmängdsnumerären bör likformigt för hela riket läggas till grund vid indelningen af valkretsar, så betraktar han frågan ur en synpunkt, som icke är nu gällande Riksdagsordnings och icke heller, enligt Utskottets uppfattning, i och för sig kan erkännas vara den rigtiga. Denna grundsats skulle nemligen kunna göra anspråk på obetingad giltighet allenast under den förutsättning, att en nation utgjorde blott

och bart en samling af personer med sinsemellan fullt likartade intressen och syften. Att förhållandet ej är sådant, tarfvar näppeligen något bevis; redan den på historiska grunder hvilande olikheten i organisationen af de kommunala, administrativa och judiciella förhållandena å landet och i städerna bär derom ett ojäfaktigt vittnesbörd.

Men om det ej lærer kunna förnekas, att i hvarje stat finnas och måste finnas väl ej stridiga, men skilda och sinsemellan lika berättigade samhällsintressen, så måste en af de första och väsentligaste fordringarne på hvarje representationsform, som skall motsvara sitt begrepp och sitt ändamål, vara att den icke åt ett särskildt samhällsintresse gifver sådan öfvervigt, att de andra skjutas undan. Med beaktande häraf och då hos oss landtbefolkningen i afseende på antalet eger en så betydande öfvervigt öfver stadsbefolkningen samt jordbruksintresset inom den ojemförligt största delen af valkretsarne på landet är det öfvervägande, lät vid den gamla ståndsrepresentationens ombildning lagstiftaren sig angeläget vara att tillse, det tillbörlig jemnvigt emellan land och stad — och på samma gång emellan olika näringars och samhällsklassers intressen — inom representationen och särskildt Andra Kammaren så vidt möjligt åvägabragtes, och detta mål sökte man vinna genom att i afseende på antalsförhållandet emellan landets och städernas representanter i denna Kammare antaga samma grund, som blifvit följd vid landstingens bildande.

En ändring härutinnan skulle således vara att rubba sjelfva grundvalen för Andra Kammarens sammansättning enligt nu gällande Riksdagsordning. Men till en så genomgripande åtgärd kan Utskottet icke i de närvarande förhållandena finna någon giltig anledning, och den fara för städernas öfverhandtagande inflytande inom representationen, som motionären velat spåra i stadsbefolkningens snabba tillväxt, torde åtminstone ännu vara alltför aflägsse, för att påkalla någon lagstiftningsåtgärd.

På grund af hvad nu anförts får Utskottet värdsamt hemställa,
att ifrågavarande motion icke må vinna Riksdagens
bifall.

Stockholm den 26 April 1880.

På Utskottets vägnar:

MAGNUS HALLENBORG.

Reservationer:

af Herrar *Andersson, Borg, Bäckström, Danielsson, Johnsson, Jönsson, Norén, Otterborg* och *Rundbäck*:

»Utan att här vilja inlåta oss på någon granskning eller vederläggning af de motiv, Utskottet andragit till stöd för sitt afstyrkande af Herr Nils Peterssons motion angående ändring af 13 § i nu gällande Riksdagsordning, få vi, alldenstund antalet af städernas representanter uti Riksdagens Andra Kammare, i förhållande till landsbygdens, ökats i en proportion, som icke öfverensstämmer med andan i Riksdagsordningen, och enär detta missförhållande, derest, såsom antagligt är, städernas befolkning framgent kommer att växa i samma grad som under de sista årtiondena, snart nog måste än betänkligare rubba den i nämnda grundlag åsyftade maktfördelning emellan städer och landsbygd, mot det slut, hvartill Utskottet kommit anmäla vår reservation, på samma gång vi vilja tillkännagifva, att vi instämma i det syfte motionen uttalar, helst vi finna den ifrågasatta jemkningen eller grundlagsförändringen vara både nödig och nyttig»;

af Herr *Svensén*: »Gillande den åsigt motionären uttalat, att egentligen ingen skillnad borde göras mellan städernas och landsbygdens representationsrätt i Andra Kammaren, har jag likväl slutit mig till hans förslag, att för det närvarande söka utjemna det missförhållande, som allt mer och mer träder i dagen rörande denna representationsrätt.

Förbigående de på statistiska siffror gjorda beräkningar, som motionären uppställt, vill jag endast framhålla, såsom jag gjort det inom Utskottet, några på frågan inverkan omständigheter.

Uti motiveringen till nu gällande Riksdagsordning uppgifves, att dess författare tänkt sig för städerna en riksdagsman på 10,000 och för landsbygden en riksdagsman på 20,000 invånare, således en folkmängdsproportion af 1 till 2. För närvarande ställer sig emellertid förhållandet så som 10,000 till 27,000 eller en folkmängdsproportion af ungefär 3 till 8. Inskränktes nu städernas representationsrätt derhän, att de finge blott dubbel representation mot landsbygden, liksom fallet är inom landstingen, så innebure detta ej annat än ett återvändande till den af Riksdagsordningens författare angifna grundtanke och ett fortbyggande på den af honom lagda grundvalen. Då för närvarande landsbygdens repre-

sentanter uppgå till vid pass en på 27,000, skulle alltså städernas representanter utgöra en på vid pass 13,500. Delas nu städernas sammanlagda folkmängd, 654,000, med sistnämnda tal, så erhålles qvoten 48 såsom det ungefärliga antal, hvartill städernas ombud i Andra Kammaren borde uppgå, i stället för närvarande 64.

För att nu ungefärligen närma sig till antalet 48, torde 13 § 3 mom. Riksdagsordningen böra på så sätt ändras, att städer med minst 10,000 invånare hvardera finge välja en riksdagsman för *hvarje börjadt tal af 20,000 invånare*, och öfriga städer en riksdagsman för *hvarje fullt 10,000-tal af sammanlagda folkmängden*.

Häri genom erhöles följande antal riksdagsmän enligt 1877 års folkmängd:

Stockholm	9.
Göteborg	4.
Malmö	2.
Norrköping	2.
Åtta städer med 10- till 20,000 invånare	8.
Öfriga städer	24.

Summa 49.

Andra Kammaren skulle således bestå af 49 ombud från städerna och 140 för landsbygden, summa 189 ledamöter, eller en mindre än det antal, hvarmed den nya representationens Andra Kammare 1867 började sin verksamhet.

Antalet ombud för de större städerna komme härigenom att minskas från 28 till 17; för de medelstora städerna förblefve det 8, eller en för hvardera; och för öfriga städer minskades det från 28 till 24, eller samma antal, som motionären tänkt sig.

Minskningen kan synas betydlig för de större städerna, men torde vara nödvändig för att hejda den allt för raska tillväxten i antal af deras ombud. Hvad särskildt hufvudstaden angår skulle, enligt major G. Nermans beräkningar i hans skrift »Något om Stockholm», folkmängden vid år 1910 ha uppnått ett antal af omkring 300,000, under förutsättning att folkmängden tillväxer i samma proportion som hittills; stadens riksdagsmän skulle vid den tiden, enligt ofvan nämnda förslag, uppgå till samma antal som nu eller 16, men i annat fall till ej mindre än 30. År 1944 skulle efter samma beräkning stadens folkmängd ha stigit till 580,000, hvilket efter en riksdagsman på 10,000 gjorde den lilla nätta summan af femtioåtta riksdagsmän ensamt för hufvudstaden.

Alltså anhåller jag vördsamt, att Riksdagen ville på det sättet bifalla Herr Nils Peterssons motion, att § 13 mom. 3 Riksdagsordningen finge följande lydelse:

I hvarje stad, som eger en folkmängd af tio tusen eller mer, utses en riksdagsman och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tjugo tusen. Öfriga städer välja en riksdagsman för hvarje fullt tiotusental af sammanlagda folkmängden, och ordnas af Kammararen efter läge och folkmängd, helst länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman.»

Herr Friherre *Nordenfalk* har begärt få antecknad, att han icke närvarit vid detta ärendes behandling inom Utskottet.

Bil. till Herr Svenséns reservation.

Öfversigt af föreslagna antalet stadsrepresentanter i Andra Kammaren,
jmfördt med det närvarande.

S t ä d e r	Folkmängd vid 1877 års slut	Antal representanter	
		enligt förslaget	för när- varande
Stockholm	165,677	9	16
Göteborg	71,707	4	7
Malmö	34,439	2	3
Norrköping	27,226	2	2
Gefle	18,137	1	1
Karlskrona	17,787	1	1
Jönköping	14,460	1	1
Upsala	13,466	1	1
Lund	13,415	1	1
Örebro	10,831	1	1
Helsingborg	10,639	1	1
Kalmar	10,223	1	1
Städer med öfver 10,000 invånare	408,007	25	36
Öfriga städer	246,347	24	28
Summa	654,354	49	64